
ПОДВІЙНИЙ ЮВІЛЕЙ (до 70-річчя Ростислава Всеволодовича Терпиловського)

Ювілеї зазвичай є традиційним приводом для підбиття підсумків, тим більше у випадках, коли йдеться про ювілеї подвійні, як от у випадку Р. В. Терпиловського: 70 років від дня народження та 50 років офіційного наукового досвіду.

Утім, офіціоз та вельмишановний ювіляр, попри його, ювіляра, цілком статечний «формулярний список», поєднуються вкрай погано. Почати хоча б з того, що у професію Р. В. Терпиловський прийшов саме неформально, як один зі школярів-гуртківців археологічного гуртка Д. Я. Телегіна. Натомість, формальний старт наукової кар'єри вийшов вкрай складним: вступити на історичний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка йому вдалося лише з третьої спроби, вже маючи за плечима два роки т. зв. «робітничого стажу». Причому навчатися судилося на вечірньому відділенні, та останнє було радше перевагою: навчання відбувалося паралельно з роботою в Інституті археології АН УРСР, тож теорія єдналася з практикою.

«Червоний» диплом (1974), захист кандидатської дисертації (1980), вихід друком першої монографії (1984), звання лауреата Державної премії України у галузі науки та техніки (1991) як співавтора колективної монографії «Славяне юго-восточной Европы в предгосударственный период» (1990), захист докторської дисертації (1995), звання професора та повернення в *Alma Mater* на посаду завідуючого кафедри археології та музеєзнавства (2004).

За цим сухим переліком формальних кар'єрних сходиночок — місяці роботи «в полі» щосезону, незлічені години, проведені в лабораторії за опрацюванням матеріалу, а також за письмовим столом, втіленням чого є численні публікації, лік яких вже давно перевалив за дві сотні (тільки монографій, одноосібних та колективних, натепер понад десяток). За цим переліком — реноме бездоганного «польовика», глибоко ерудованого знавця старожитностей I тис. н. е. та дуже обережного інтерпретатора цих старожитностей. За цим переліком,

зрештою, накопичений протягом десятиліть досвід дискусій з колегами, дискусій, в яких Ростислав Всеволодович завжди коректний та виважений.

Останніми роками левову частку часу професор Р. В. Терпиловський витрачає на те, щоб передавати накопичені знання. Йдеться не лише про читання лекцій в університетській аудиторії та наукове керівництво дисертантами, а й про участь у створенні підручників «Археологія України» (2005) та «Давні слов'яни. Археологія та історія» (2012). Останнє видання, без жодних перебільшень, є унікальним, адже не має аналогій у жодній слов'янській (чи, тим більше, неслов'янській) країні. Концепцію цього видання та манеру подавати матеріал у ньому визначено структурою та наповненням університетського курсу лекцій «Археологія ранніх слов'ян», що вже півтора десятиліття викладає Р. В. Терпиловський. Варто зазначити, що основним завданням цієї книги було познайомити студентський загал не лише із матеріалом класичних опорних пам'яток, а й з найновішими знахідками, а отже — з найновішими концептуальними узагальненнями, зробленими за результатами досліджень останніх 20 років.

Та передавання досвіду з лекторської кафедри та сторінок підручників є, знов таки, радше формальним, чи пак — нормативним процесом, а в археології не менше важать саме неформальні речі. Важко сказати скільки сотень студентів, чие знайомство з археологією обмежилось оглядовим курсом лекцій та кількома тижнями обов'язкової археологічної практики. Зрозуміли, що воно таке — служіння науці, побачивши як титулований метр з європейським ім'ям у разі необхідності «стає на лопату» разом із практикантами-першокурсниками. Для Р. В. Терпиловсько-

го, доктора наук, професора, лауреата, члена численних редколегій та різноманітних комісій, такий спосіб дії ніколи не був «показовими виступами», просто звичайним «робочим моментом» на розкопі, звична модель поведінки.

Насамкінець, залишається зазначити, що ювілейні підсумки є хіба що проміжними, Р. В. Терпиловський аж ніяк не налаштований спочивати на лаврах, а продовжує щоденну наукову та викладацьку працю. Тож зичимо йому доброго здоров'я на сто років плідного творчого життя!

Є. В. СИНИЦЯ
кандидат історичних наук, доцент
Київського національного університету
імені Т. Шевченка

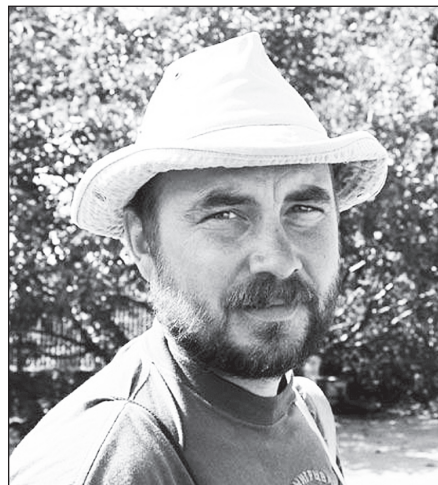
ПАМ'ЯТІ ВАЛЕРІЯ ВІКТОРОВИЧА КРУТІЛОВА

25 липня 2019 р., рано вранці, на п'ятдесятому році життя відійшов у вічність науковий співробітник відділу античної археології, багаторічний дослідник античних міст Ольвія та Борисфен (поселення на о. Березань) Валерій Вікторович Крутілов. Він помер під час польового сезону на о. Березань міжнародної експедиції, якою керував з 2005 р. Сказати, що це сталося несподівано — майже не сказати нічого.

Валерій Вікторович народився 4 січня 1970 р. у м. Пенза (Росія). У п'ятирічному віці з батьками переїхав до м. Світлодарськ Донецької обл., де вони працювали на Вуглегірській ДРЕС. Закінчивши середню школу (1987), працював майже рік на посаді електромонтера на тому ж підприємстві (до вступу до збройних сил СРСР).

Два роки (1988—1990) минули на військовій службі у складі Західної групи військ НДР. Після демобілізації Валерій Вікторович вступив на історичний факультет (кафедра археології та музеєзнавства) Київського університету ім. Тараса Шевченка, який він закінчив у 1995 р. з кваліфікацією історика-археолога.

Вибір Валерієм кафедри не був випадковим. Ще школярем він двічі (сезони 1985 та 1986 рр.)

приїжджав до Ольвії, де працював у складі Луганського (Ворошиловградського) загону. З 1992 р. він постійно працював у Ольвійській експедиції спочатку лаборантом, а потім заступником керівника розкопу і керівником розкопів. У листопаді 2004 р., після трагічної загибелі керівника Березанської експедиції В. В. Назарова, її очолив саме В. В. Крутілов. Інших кандидатур, здатних керувати розкопками на такій складній, але дуже важливій пам'ятці, годі було знайти.